

УДК 338

I. В. Мамонтова,
аспірант, Одеський національний економічний університет

ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВПЛИВУ ПОДАТКОВИХ ВАЖЕЛІВ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ ПРИЧОРНОМОР'Я

У статті аналізується підходи до оцінювання результативності впливу податкових важелів зокрема спеціальних режимів оподаткування таких як вільні економічні зони на розвиток економіки регіонів Причорномор'я України. Окреслені напрями удосконалення використання податкових важелів в забезпеченні розвитку економіки регіонів Причорномор'я.

Ключові слова: оцінювання результативності, податкові важелі, регіони Причорномор'я, розвиток економіки.

In the article the evaluation of tax levers influence effectiveness in particular the Dedicated modes of taxation such as economic zones on development of Prichernomor'ya regions economy of Ukraine is analysed. Directions of improvement of the use of tax levers in providing of Prichernomor'ya regions economy development are outlined.

Keywords: effectiveness evaluation, tax levers, regions of Prichernomor'ya, development of economy.

Постанова проблеми в загальному вигляді. Оцінка результативності впливу фінансових важелів має стратегічне значення щодо визначення ефективності застосованого механізму використання податкових важелів в забезпеченні розвитку регіонів Причорномор'я України. В Україні на сьогоднішній день оцінювання ефективного застосування податкових важелів не є системним, що в свою чергу неодмінно впливає на відповідні показники ефективності. Різноманітність підходів до вирішення даної проблеми вимагає їх дослідження та систематизації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій останніх років, які стосуються обраної проблеми, свідчать про наявність теоретичних та практичних досліджень науковців у напрямку визначення основних підходів до систематизації оцінювання результативності застосування податкових важелів. Але потрібно відзначити, що на теперішній час бракує єдиної науково обґрунтованої методології оцінювання результативності впливу податкових важелів на розвиток регіонів Причорномор'я. Означені питання будуть висвітлені у даній статті.

Невирішені частини загальної проблеми. Вітчизняні вчені, наприклад, Єфименко Т.І., Лебеда Т.Б. [1] вважають за доцільне досліджування бюджетної ефективності вільних економічних зон як спеціального режиму оподаткування, тобто податкового важеля, адже одним з найважливіших завдань створення і функціонування ВЕЗ є їх вплив на формування прибуткової бази бюджетів. При існуючому різноманітті наукових розробок та досліджень щодо обґрунтування потенціалу податкових важелів, сьогодні в Україні не має єдиного та системного підходу до оцінювання їх результативності зокрема на території регіонів Причорномор'я.

Метою статті. Метою дослідження у даній статті є дослідження результативності дії податкових важелів на розвиток економіки регіонів Причорномор'я.

Вклад основного матеріалу дослідження. Визначення ефективності діючої податкової політики щодо забезпечення розвитку регіонів Причорномор'я України повинно виявити ступень відповідності обраної тактики та стратегії на шляху досягнення означеної мети. Крім того, важливим є також визначення узгодженості розробленої тактики та стратегії щодо напрямку розвитку країни у цілому змінам податкової політики держави.

Оцінювання результативності впливу податкової політики присвячено багато праць науковців. Сьогодні запропоновано велика кількість методик по розрахунку фінансових коефіцієнтів та системи відповідних показників на мікро- і макро- рівнях.

Під ефективністю функціонування у класичному політ економічному понятті розуміється здатність суб'єкта господарювання приносити ефект, який визначається як відношення результату до витрат, що забезпечили цей результат.

Особливо місце серед методик оцінювання ефективності займають методики оцінювання ефективності функціонування вільних економічних зон . Для ВЕЗ витратами є бюджетні витрати на фінансування їх діяльності за спеціальним встановленим пільговим режимом.

Науковий інтерес представляє методика запропонована Єфименко Т.І. та Лебеда Т.Б. [1], які віддають перевагу визначенню бюджетної ефективності діяльності ВЕЗ. На їх думку бюджетна ефективність діяльності ВЕЗ може бути оцінена з двох сторін: з точки зору наповненості бюджетів (надходження до державного і місцевого бюджетів і державні цільові фонди), і з точки зору оцінки ефективності податкових пільг, отриманих відповідними ВЕЗ. Авторами відмічено, що одним з найважливіших результатів діяльності ВЕЗ є їх вплив на формування прибуткової бази бюджетів.

«Порядок проведення аналізу результатів функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і території із спеціальним режимом інвестиційної діяльності» був затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 184 від 28 лютого 2001 року [2]. Згідно цього нормативного акту бюджетна ефективність ВЕЗ оцінюється наступними показниками:

- сальдо бюджетних платежів (податків і зборів) і податкових пільг;
- питома вага податкових пільг в загальній сумі пільг і бюджетних вступів;
- податкові вступу і збори, які доводяться на одиницю реалізованої продукції.

Показник «Сальдо бюджетних платежів і податкових пільг» розраховано для ВЕЗ розташованих на території регіонів Причорномор'я з початку їх функціонування та до моменту відміни пільгових умов. Розрахунок показника показав неефективність функціонування ВЕЗ регіонів Причорномор'я та склав (-113574,8) тис.грн для бюджету. До того ж, за результатами ранжирування можна бачити, що єдиної ВЕЗ серед досліджуваних з позитивним середньорічним сальдо бюджетних платежів і податкових пільг виявились ВЕЗ Миколаївської області 2858,2 тис.грн.

Найменш ефективними (з негативним впливом на формування бюджету) виявились ВЕЗ АР Крим сальдо (-92711,9) тис.грн

Показник «питома вага податкових пільг в загальній сумі пільг і бюджетних надходжень» відображає відсоток "бюджетних втрат" або «недонадходжень» платежів до бюджету. Так, по бюджетній ефективності з точки зору долі пільг в потенційному об'ємі бюджетних вступів – найбільш ефективними стали зони ВЕЗ Миколаївської області 49,2%, а найменш ефективними виявились ВЕЗ Одеської області -87,4%.

Таблиця 1.
Ранжирування ВЕЗ по значеннях бюджетної ефективності у ВЕЗ регіонів Причорномор'я до відміни пільг [3], [4], [5]

Порівняння ВЕЗ по показнику «сальдо бюджетних надходжень і пільг», тис. грн.		Порівняння ВЕЗ по показнику «% пільг в сумі пільг і бюджетних надходжень» %.	
ВЕЗ Причорномор'я *	-113574,8	ВЕЗ Причорномор'я*	62,5
ВЕЗ Одеської області	-23721,1	ВЕЗ Одеської області	87,4
ВЕЗ Миколаївської області	2858,2	ВЕЗ Миколаївської області	49,2
ВЕЗ АР Крим	-92711,9	ВЕЗ АР Крим	68,2

* розраховано автором на базі [3], [4], [5]

Тут важливо відзначити, що більшість ВЕЗ були утворені в 2000 році із затвердженням терміном їх існування від 20 до 60 років, а отже інвестиційний процес

по засобах утворення ВЕЗ в Україні на момент відміни пільг лише почав здійснюватися. Дійсно при створенні СЕЗ передбачаються податкові пільги на певний термін, що спричиняє за собою спочатку певні бюджетні втрати, проте утворення ВЕЗ - це довгостроковий проект і подальшою метою якраз має бути збільшення прибуткової бази бюджетів за рахунок розвитку і розширення діяльності конкретної ВЕЗ, а отже і зростання зобов'язань по податках і зборах. До того ж в деяких інвестиційних проєктах в ВЕЗ «Порто - Франко» Одеської області, наприклад, прописувалися календарні плани по оплаті наприклад податку на прибуток до бюджету – не раніше 2007 року, а здобуття першого прибутку – не раніше 2004 року, тобто інвестиційні проєкти в рамках ВЕЗ регіонів Причорномор'я були розраховані на довгострокову перспективу.

Показник "податкові надходження і збори з розрахунку на 1 гривню реалізованої продукції" характеризує бюджетну ефективність виробничої діяльності зон. Так, найбільшою бюджетною ефективністю виробництва характеризується ВЕЗ Одеської області: 0,16 грн бюджетних надходжень відтворюється однією гривнею реалізованої продукції та найменшою – ВЕЗ Миколаївської області: 0,11 грн.

Таблиця 2.
Бюджетна ефективність реалізованої продукції у ВЕЗ регіонів Причорномор'я на 01.01.2008р. [3], [4], [5]

Найменування ВЕЗ	Реалізовано продукції (дохід, виручка з ПДВ, акцизним збором і тому подібне), тис.грн.	Надходження до бюджету і збори (тис.грн.)	Надходження і збори на одиницю реалізованої продукції (грн.)
ВЕЗ Причорномор'я *	8950015,0	699775,1	0,08
ВЕЗ Одеської області	253985,1	39374,7	0,16
ВЕЗ Миколаївської області	2492964,1	275667,7	0,11
ВЕЗ АР Крим	6203065,8	384732,7	0,06

* розраховано автором на базі [3], [4], [5]

Крім того, оцінювання ефективності діяльності ВЕЗ здійснюється за параметром ефективності встановленого пільгового режиму. Для оцінки ефективності пільгування ВЕЗ використовують наступні показники:

- рівень віддачі податкових пільг по інвестиціях;
- рівень податкових пільг на одиницю притягнених інвестицій;
- об'єм реалізованої продукції з розрахунку на одиницю наданих пільг;
- об'єм пільг, що доводяться на одиницю реалізованої продукції.

Розрахунок рівня віддачі податкових пільг по інвестиціям характеризує діяльність ВЕЗ, так як головною метою надання податкових пільг є залучення інвестицій. Цей показник показує "продуктивність" пільг щодо залучення інвестицій. Так, з таблиці можна бачити, що найбільшою віддачею встановлених пільг серед регіонів причорноморської зони відмічаються ВЕЗ АР Крим, показник складає 1,5 дол./1 грн та найменшою ВЕЗ Миколаївської області – 0,0 дол. / 1 грн.

Зворотний показник по відношенню до вищезрозглянутого підтверджує виявлену тенденцію, адже показує обсяг залучення інвестицій, який був забезпечений шляхом надання пільг.

Таблиця 3.
Ефективність наданих пільг по залученим іноземним інвестиціям у ВЕЗ регіонів Причорномор'я на 01.01.2008р. [3], [4], [5]

Найменування ВЕЗ	Залучено іноземних інвестицій (тис.дол)	Надано пільг (тис.грн.)	Відношення залучених іноземних інвестицій до наданих пільг (дол. / 1 грн.)	Відношення наданих пільг до залучених іноземних інвестицій (дол. / 1 грн.)
ВЕЗ Причорномор'я *	82737,5	159145,2	0,6	1,6
ВЕЗ Одеської області	10829,3	19194,9	0,6	1,8
ВЕЗ Миколаївської області	1452,9	83115,5	0,0	57,2
ВЕЗ АР Крим	70455,3	56834	1,5	0,7

* розраховано автором на базі [3], [4], [5]

У таблиці, представленої нижче, розраховано показник, що характеризує результативність пільг по продукції, отже скільки продукції умовно припадає на одиницю наданих пільг.

Таблиця 4.
Ефективність наданих пільг по виробництву продукції у ВЕЗ регіонів Причорномор'я на 01.01.2008р. [3], [4], [5]

Найменування ВЕЗ	Реалізовано продукції (дохід, виручка з ПДВ, акцизним збором і тому подібне), тис.грн	Обсяг податкових пільг, тис.грн	Пільги на одиницю реалізованої продукції (грн.)
ВЕЗ Причорномор'я *	8950015,0	159145,2	0,02
ВЕЗ Одеської області	253985,1	19194,9	0,08
ВЕЗ Миколаївської області	2492964,1	83115,5	0,03
ВЕЗ АР Крим	6203065,8	56834	0,01

* розраховано автором на базі [3], [4], [5]

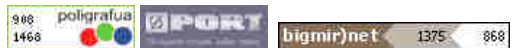
Таким чином, найбільшою ефективністю наданих пільг з точки зору виробництва та реалізації продукції серед регіонів Причорномор'я України характеризуються ВЕЗ Одеської області, показник складає 0,08 грн продукції на одну одиницю наданих пільг та найменшою – ВЕЗ АР Крим 0,01 грн.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок. Оцінка результативності впливу фінансових важелів має стратегічне значення щодо визначення ефективності застосованого механізму використання податкових важелів в забезпеченні розвитку регіонів Причорномор'я України. Оцінювання ефективності ВЕЗ регіонів Причорномор'я з точки зору наповненості бюджетів і з точки зору оцінки ефективності податкових пільг, отриманих відповідними ВЕЗ показало низьку ефективність від їх функціонування, що є досить обґрунтованим адже ці утворення були розраховані на довгострокову перспективу. Розробка ефективного механізму застосування податкових важелів має стати пріоритетним в забезпеченні розвитку економіки регіонів Причорномор'я.

Література

- 1) Єфименко Т.І., Лебеда Т.Б. Оцінка бюджетної ефективності функціонування вільних економічних зон і територій пріоритетного розвитку в Україні/ Єфименко Т.І., Лебеда Т.Б. // Журнал «Теорія і практика управління». – 2004. – № 10. – Режим доступу: www.ises.com.ua/17.doc
- 2) Постанова Кабінету Міністрів України № 184 від 28.02.01р. «Про порядок проведення аналізу результатів функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності». – Режим доступу: www.ises.com.ua/17.doc
- 3) Надходження та освоєння інвестицій в спеціальних (вільних) економічних зонах та територіях пріоритетного розвитку в Одеській області за 2002-2007рр. // Статистичний бюлетень / Держкомстат України. Головне управління статистики в Одеській області.
- 4) Показники функціонування вільних економічних зон у Миколаївській області за 2003-2007 рр. // Статистичний данні за індивідуальним запитом / Держкомстат України. Головне управління статистики у Миколаївській області.
- 5) Реалізація інвестиційних проєктів в Автономній Республіці Крим за 2002-2007рр. // Статистичний бюлетень / Держкомстат України. Головне управління статистики у АР Крим.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"